

Quatre «Vaixells» i un desert

Andreu Sotorra

Jordi Losantos. *Tots els colors del camaleó*. Il·lustracions de Cristina Losantos. Col·lecció El Vaixell de Vapor. Editorial Cruïlla. Barcelona, 2011. A partir de 7 anys. Premi El Vaixell de Vapor 2011.

Victòria Tubau. *Les gallines del Batat i altres històries*. Il·lustracions de l'autora. Col·lecció El Vaixell de Vapor. Editorial Cruïlla. Barcelona, 2012. A partir de 8 anys. Premi El Vaixell de Vapor 2012.

Maria Àngels Juanmiquel. *La vergonyosa excusa de la hiena*. Il·lustracions de Cristina Picazo. Col·lecció El Vaixell de Vapor. Editorial Cruïlla. Barcelona, 2013. A partir de 9 anys. Premi El Vaixell de Vapor 2013.

(Premi El Vaixell de Vapor 2014, declarat desert)

David Cirici. *El vol de l'oreneta*. Il·lustracions de Raquel Marín. Col·lecció El Vaixell de Vapor. Editorial Cruïlla. Barcelona, 2015. A partir de 9 anys. Premi El Vaixell de Vapor 2015.

El temps fa que l'oli envelleixi i faci morca. El temps fa que les avellanes es tornin de closca fosca. El temps fa que el gra de l'ametlla s'arrosi. El temps fa que del raïm en surtin panses... I el temps fa que segons quins premis literaris deixin solatge o es facin rancis quan són vistos amb uns altres ulls en la distància. És la prova que he fet amb els últims cinc anys —anys convulsos pel que fa a dotacions amb rebaixes considerables— del premi El Vaixell de Vapor adreçat a infants d'entre 7 i 12 anys.

I m'he trobat amb la recuperació de només quatre premis, els dels anys 2011, 2012, 2013 i 2015, perquè el 2014 va ser declarat desert. No és la primera vegada a la vida literària que es declara un premi desert i encara menys el Premi Vaixell de Vapor que, convocat des del 1984, s'ha declarat desert mitja dotzena de vegades. Així, van ser anys frustrats per a aquest premi el 1985 i el 1986 (només dos anys després d'haver estat fundat), i també el 1989, el 1993, el 2001 i, fins ara, el 2014.

Segurament que no es pot establir cap relació entre novel·les premiades anteriorment i premis declarats deserts posteriorment. La declaració d'un desert depèn de múltiples coordenades: els aires que corren, les modes, les tendències, els membres del jurat... Però alguna cosa hi deu haver si tenim en compte que els tres premis El Vaixell de Vapor anteriors al desert del 2014 són tres premis que potser podien desconcertar els aspirants a presentar-s'hi els anys següents. No és cap secret dir que molts autors es basen en la línia dels premis anteriors per intuir què han d'escriure per presentar-s'hi.

I precisament això és el que fa que els tres premis publicats abans del 2014, el desert, tinguin un nivell que, dins de la correcció, no esgarrapen del tot com caldria la literatura. Tendeixen a ser plans, poc trencadors, d'un cert uniformisme, sense sorpresa esclatant i, un d'ells, el del 2012 fins i tot passa per ser una novel·la, però és un recull de contes subtilment aplegat amb un breu pròleg i un breu epíleg, cosa que posa en dubte el compliment d'un dels punts bàsics de les bases quan diu que els originals han de ser estrictament una novel·la. Una concessió editorial que sorprèn que ningú no advertís en el seu moment.

Finalment, el 2015, la temàtica sembla tornar a furgar en l'actualitat més puntual, tot i que amb un plantejament encara clàssic: dos mons, dues cultures, Catalunya i Àfrica, relació entre dos protagonistes. Almenys, el 2015, no es va tornar a declarar desert i, per als candidats que consultin què volen els jurats dels premis, un model que, sense plagiar-lo, bé es pot tenir en compte.

Repassem: la novel·la «Tots els colors del camaleó», de Jordi Losantos (Barcelona, 1966) —que ha fet parella d'autoria pel que fa a les il·lustracions amb la seva germana, Cristina Losantos (Barcelona, 1960)—, premi del 2011, té com a protagonista un camaleó cadell amb problemes de vista que fan que no acabi de distingir prou bé els colors. Una novel·la que, tot i personificar el bestiar, no amaga un interès a divulgar algunes referències de les diverses espècies amb les quals es troba el camaleó, abans que arribi al cau del bruixot anacoreta i curandero que li desvelarà el remei a la seva dificultat de la vista.

Queda el dubte, en aquesta novel·la, de si es pot relacionar com si res un cert daltonisme entre humans amb un declarat daltonisme entre bestiar. Com que el recorregut es menja la sorpresa, la novel·la va fent fins al punt final i els lectors hauran experimentat un viatge a pas de camaleó sense que el desenllaç els obri cap nova porta. Les il·lustracions de Cristina Losantos es veuen condicionades per aquest mateix recorregut i, amb l'estil acolorit i detallista de l'autora, s'endinsen en la fauna i la flora com si es tractés d'un passeig per un terrari, absent de faula, esclar.

La il·lustradora Victòria Tubau (Berga, 1959) combina la seva faceta artística amb la d'escriptora i, en aquest cas, premi del 2012, fent honor a una altra de les seves vies professionals, l'ensenyament i el món de l'escola. D'aquí ve que presentés un recull d'una catorzena de retrats breus de nois i noies —em costa, com advertia abans, de veure-hi una novel·la com exigeix el Premi— dels quals remarca les seves qualitats i també les seves flaqueses, sempre amb un punt d'ironia, de fantasia o de mirada

distanciada, cosa que salva el recull de ser un simple dietari d'aula amanit al llarg del temps.

Com que és la mateixa autora de les il·lustracions, cada làmina —sobretot si es té davant la primera edició del Premi El Vaixell de Vapor en cartoné— reflecteixen aquell punt que més identifica cadascun dels petits personatges retratats, tots, per cert, d'un multiculturalisme manifest, cosa gens estranya si es té en compte que Victòria Tubau, en el moment de publicar el recull, exercia de professora en una escola del barri de la Trinitat Nova de Barcelona. És per això que hi apareixen en Batat, el que dóna títol al recull, la Leila, el Mizar, la Mela, el Zozo, l'Akim, el Tikon, el Nur o la Sunna.

Pel que fa a Maria Àngels Juanmiquel (Palafrugell, Baix Empordà) —l'autora ha aconseguit fins ara no fer pública la seva data de naixement en cap indret— ja porta un temps publicant per a infants i joves. Amb el conte «Vet aquí un pèl», publicat en àlbum, va guanyar el desaparegut Premi Mercè Llimona del 2007, que després li va valer també el Serra d'Or de la seva categoria.

La novel·la guanyadora del Premi El Vaixell de Vapor del 2013, «La vergonyosa excusa de la hiena» parla de la dualitat entre vida urbana i vida rural —vida rural, esclar, moderna— i l'autora tampoc s'escapa de la seva influència professional —és professora d'institut a Banyoles— per reflectir com les criatures assimilen els canvis sisplau per força dels pares amb dificultats econòmiques, quan han de deixar amics i professorat conegut per entrar en un món nou que, d'entrada, els pots ser hostil o els pot ajudar a créixer.

L'autora sap jugar amb aquestes dues possibilitats i amb la barreja de dues cultures, l'africana i la catalana, amb la introducció del personatge de l'Ibra, d'origen africà, amic del protagonista, amb la introducció d'una rondalla africana, tot barrejat amb l'aventura de descoberta que proporciona sempre una ambientació rural, sense caure en la trampa de la colla, i sense caure tampoc en un documental sobre l'assetjament escolar, que és el que hi ha en el rerefons de la novel·la.

I després d'un any del premi en blanc (el desert del 2014), arriba el 2015 l'escriptor David Cirici (Barcelona, 1954) amb «El vol de l'oreneta» —per cert, un títol que el 2008 ja va utilitzar l'escriptor Josep Gòrriz en una novel·la publicada a Bruño de temàtica molt diferent— que, fent un pont amb una part de l'anterior novel·la de Maria Àngels Juanmiquel, contrasta també dues cultures, la catalana i l'africana, de manera, però, més agosarada.

Partint d'una situació que pot fomentar la incredulitat entre els lectors, el protagonista de la novel·la, en Seydou, d'uns onze anys,

es cola en un avió camí de l'Àfrica. En Seydou és un nen adoptat per uns pares catalans. Però resulta que té una amiga de quan era petit a l'Àfrica, l'Amina, amb qui sembla que ha mantingut el contacte i que li ha enviat un correu electrònic —agafa't!— dient que el vol veure perquè li ha d'explicar alguna cosa que és molt important —torna't a agafar!

Dit i fet! En Seydou, oriünd de Mali, va estar en un centre per a nens orfes de Bamako. Allà va conèixer l'Amina. I cap allà corre, sol, en resposta a la seva crida. No és que en Seydou vulgui abandonar el món de Catalunya adoptiu on ha crescut, estudiat i fet la seva vida, però el xucla l'origen i l'autor, que ha fet una trajectòria recentment amb altres premis com el Prudenci Bertrana, l'Edebé i el Ramon Muntaner, ho fa servir per recórrer el paisatge africà, el món rural africà i per emprendre una aventura africana amb inclusió d'enjòlit personal.

N'hauríem de dir novel·la realista, però hi ha alguns elements estructurals que fan que t'agafis aquesta definició amb prudència perquè allò que en el còmic o en l'animació a vegades és possible, com per exemple volar sol en avió a l'Àfrica sense papers, en la novel·la s'ha de fer creïble, cosa que l'autor resol tan bé com sap i pot perquè ell és el primer, crec, que s'adona d'aquest punt arriscat per inversemblant.

La conclusió d'aquesta mirada enrere a cinc anys de premis Els Vaixell de Vapor —es podria fer l'experiència amb qualsevol altre dels premis que s'atorguen en aquest àmbit— és que no hi ha una tendència dels autors a obrir vies noves que trenquin amb allò establert. No hi ha res més agraït d'una novel·la que, quan es llegeix, deu, quinze o vint anys després, el lector hi descobreixi fets, actituds o maneres de pensar que li poden semblar testimonis del moment present de la lectura, cosa que, en general, en aquests quatre premis rellegits ara, brilla per la seva absència.
